

Poglavlje 52

Ἀριστοτέλους Ἠθικῶν Νικομαχείων Γ, 1119a (11)

O tekstu

Na sredini treće knjige (Γ) *Nikomahove etike* Aristotel s općih razmatranja o vrlini, volji i odgovornosti prelazi na razmatranje pojedinačnih vrlina. Pošto je govorio o hrabrosti, njezinim suprotnostima i njezinim pojavnim oblicima, prelazi na vrlinu umjerenosti (σωφροσύνη), čija je suprotnost ἀκολασία. Σωφροσύνη je Aristotel definirao kao sredinu u odnosu prema užiticima (μεσότης ἐστὶ περὶ ἡδονὰς ἢ σωφροσύνη), i to prvenstveno tjelesnima (σωματικά). Glavnina takvih užitaka nastaje po opipu, u jelu, piću, seksu: γίνεται πᾶσα δι' ἀφῆς καὶ ἐν σιτίοις καὶ ἐν ποτοῖς καὶ τοῖς ἀφροδισίοις λεγομένοις. Neumjereni pretjeruju na tri načina: uživaju u onome u čemu ne treba, ili više nego što treba, ili kako ne treba: ἢ τῷ χαίρειν οἷς μὴ δεῖ, ἢ τῷ μᾶλλον ἢ ὡς οἱ πολλοί, ἢ μὴ ὡς δεῖ. No, onaj tko je neumjeren zbog svojih želja, doživljava i bol kad ne uspije ostvariti željeni užitak: ὁ μὲν ἀκόλαστος (λέγεται) τῷ λυπεῖσθαι μᾶλλον ἢ δεῖ ὅτι τῶν ἡδέων οὐ τυγχάνει.

U sljedećemu odlomku Aristotel pitanje opisuje patnje i želje onoga tko je neumjeren, govori o (neuobičajenome) izostanku užitka te potom o odnosu onoga tko je umjeren prema željama i užiticima.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Arist. Ethica Nicomachea 1119a (3.11)

ὁ μὲν οὖν ἀκόλαστος ἐπιθυμεῖ τῶν ἡδέων πάντων ἢ τῶν μάλιστα, καὶ ἄγεται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ὥστε ἀντὶ τῶν ἄλλων ταῦθ' αἰρεῖσθαι· διὸ καὶ λυπεῖται καὶ ἀποτυγχάνων καὶ ἐπιθυμῶν· μετὰ λύπης γὰρ ἢ ἐπιθυμίας· ἀτόπω δ' ἔοικε τὸ δι' ἡδονὴν λυπεῖσθαι. ἐλλείποντες δὲ τὰ περὶ τὰς ἡδονὰς καὶ ἤττον ἢ δεῖ χαίροντες οὐ πάνυ γίνονται· οὐ γὰρ ἀνθρωπικὴ ἐστὶν ἢ τοιαύτη ἀναισθησία· καὶ γὰρ τὰ λοιπὰ ζῶα διακρίνει τὰ βρώματα, καὶ τοῖς μὲν χαίρει τοῖς δ' οὐ· εἰ δὲ τῷ μηδὲν ἐστὶν ἡδὴ μηδὲ διαφέρει ἕτερον ἑτέρου, πόρρω ἂν εἴη τοῦ ἀνθρώπου εἶναι· οὐ τέτευχε δ' ὁ τοιοῦτος ὀνόματος διὰ τὸ μὴ πάνυ γίνεσθαι. ὁ δὲ σώφρων μέσως μὲν περὶ ταῦτ' ἔχει· οὔτε γὰρ ἡδέεται οἷς μάλιστα ὁ ἀκόλαστος, ἀλλὰ μᾶλλον δυσχεραίνει, οὐδ' ὄλως οἷς μὴ δεῖ οὐδὲ σφόδρα τοιούτῳ οὐδενί, οὔτ' ἀπόντων λυπεῖται οὐδ' ἐπιθυμεῖ, ἢ μετρίως, οὐδὲ μᾶλλον ἢ δεῖ, οὐδ' ὅτε μὴ δεῖ, οὐδ' ὄλως τῶν τοιούτων οὐδέν· ὅσα δὲ πρὸς ὑγίειαν ἐστὶν ἢ πρὸς εὐεξίαν ἡδέα ὄντα, τούτων ὀρέξεται μετρίως καὶ ὡς δεῖ, καὶ τῶν ἄλλων ἡδέων μὴ ἐμποδίων τούτοις ὄντων ἢ παρὰ τὸ καλὸν ἢ ὑπὲρ τὴν οὐσίαν. ὁ γὰρ οὕτως ἔχων μᾶλλον ἀγαπᾷ τὰς τοιαύτας ἡδονὰς τῆς ἀξίας· ὁ δὲ σώφρων οὐ τοιοῦτος, ἀλλ' ὡς ὁ ὀρθὸς λόγος.

Analiza i komentar

ὁ μὲν οὖν ἀκόλαστος

ἐπιθυμεῖ

τῶν ἡδέων πάντων

ἢ τῶν μάλιστα,

καὶ ἄγεται
 ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας
 ὥστε ἀντὶ τῶν ἄλλων
 ταῦθ' αἰρεῖσθαι·
 διὸ καὶ λυπεῖται
 καὶ ἀποτυγχάνων
 καὶ ἐπιθυμῶν·
 μετὰ λύπης γὰρ
 ἡ ἐπιθυμία·
 ἀτόπῳ δ' ἔοικε
 τὸ δι' ἡδονὴν λυπεῖσθαι.

ὁ... ἀκόλαστος antonim σώφρων, usp. LSJ ἀκόλαστος; poimeničenje članom svih vrsta riječi § 373

μὲν οὖν kombinacija čestica označava prelaz i rezimiranje: „onda dakle...”

ἐπιθυμεῖ rekcija τινός; § 243

τῶν ἡδέων poimeničenje članom svih vrsta riječi § 373

τῶν μάλιστα sc. ἡδέων

ἄγεται ὑπὸ § 232; ὑπό τινος uz pasiv izriče vršitelja radnje

ὥστε... αἰρεῖσθαι veznik uvodi zavisnu posljedičnu rečenicu; ὥστε otvara mjesto infinitivu koji izriče pomišljenu radnju, § 473

ταῦθ' sc. τὰ ἡδέα

λυπεῖται § 243

ἀποτυγχάνων... ἐπιθυμῶν § 231, § 243; koordinacija parom sastavnih veznika

μετὰ λύπης imenski predikat (s izostavljenom kopulom) Smyth 909, ovdje izriče popratnu okolnost

γὰρ čestica upozorava na to da se navodi razlog: „naime...”

ἔοικε § 327.b; ἔοικέ τινι LSJ ἔοικα III

τὸ... λυπεῖσθαι § 243; poimeničeni infinitiv § 497

δ' kopulativno δέ (izvan koordinacije s μέν) označava prijelaz iz rečenice u rečenicu; sljedeća rečenica iskazuje nešto novo ili drukčije, ali ne suprotno prethodnomu iskazu, Smyth 2386

ἐλλείποντες δὲ
 τὰ περὶ τὰς ἡδονὰς
 καὶ ἤττον ἢ δεῖ
 χαίροντες
 οὐ πάνυ γίνονται·
 οὐ γὰρ ἀνθρωπικὴ ἐστὶν
 ἡ τοιαύτη ἀναισθησία·
 καὶ γὰρ τὰ λοιπὰ ζῶα
 διακρίνει
 τὰ βρώματα,
 καὶ τοῖς μὲν χαίρει
 τοῖς δ' οὐ·
 εἰ δέ τω
 μηδὲν ἐστὶν ἡδὺ
 μηδὲ διαφέρει
 ἕτερον ἐτέρου,
 πόρρω ἂν εἴη
 τοῦ ἀνθρώπου εἶναι·
 οὐ τέτευχε δ'
 ὁ τοιοῦτος
 ὀνόματος
 διὰ τὸ μὴ πάνυ γίνεσθαι.

ἐλλείποντες δὲ § 231; kopulativno δέ označava prijelaz iz rečenice u rečenicu

τὰ περὶ τὰς ἡδονὰς poimeničenje svih vrsta riječi članom § 373

ἤττον ovdje priložno, modificira χαίροντες

δεῖ bezlično, LSJ s. v.

χαίροντες § 231

οὐ πάνυ γίνονται LSJ πάνυ 3; § 232; LSJ γίγνομαι, jonski i helenistički (od Aristotela) γίνομαι

ἀνθρωπική ἐστίν imenski predikat, Smyth 909

διακρίνει § 231; sročnost sa subjektom u množini srednjega roda § 361

τοῖς μὲν... τοῖς δ' οὐ koordinacija rečeničnih članova parom veznika

χαίρει rekcija τινί uživati u čemu; § 231

εἰ uvodi pogodbenu rečenicu, ovdje je riječ o kombinaciji realnih protaza (ἐστίν ἤδὺ, διαφέρει) i potencijalne apodoze (πόρρω ἂν εἶη)

δέ τω nakon čestice slijedi dativ nenaglašenoga oblika neodređene zamjenice

μηδέν... μηδέ... koordinacija zanijekanih dijelova rečenice

ἐστίν ἤδὺ imenski predikat, Smyth 909; izraz otvara mjesto dativu interesa, § 412.1

διαφέρει LSJ s. v. III.2 bezlično s dativom

μηδὲ διαφέρει ἕτερον ἑτέρου „nije mu (τω) različito jedno od drugoga, ne razlikuje jednu stvar od druge”

πόρρω ἂν εἶη πόρρω τινός LSJ πρόσω B.II; § 315; ; imenski predikat Smyth 909; ἂν + optativ izriče mogućnost u sadašnjosti (potencijal sadašnji), § 464.2

τοῦ ἀνθρώπου εἶναι poimeničeni infinitiv § 497; § 315

τέτευχε § 272; rekcija τινός, LSJ τυγχάνω B.II.2

τὸ μὴ πάνυ γίνεσθαι poimeničeni infinitiv § 497; § 232; γίνομαι kao gore; uz infinitiv je negacija μὴ, πάνυ kao gore

ὁ δὲ σώφρων

μέσως μὲν

περὶ ταῦτ'

ἔχει·

οὔτε γὰρ ἤδεται

οἷς μάλιστα

ὁ ἀκόλαστος,

ἀλλὰ μᾶλλον δυσχεραίνει,

οὐδ' ὅλως

οἷς μὴ δεῖ

οὐδὲ σφόδρα τοιούτῳ οὐδενί,
οὔτ' ἀπόντων λυπεῖται
οὐδ' ἐπιθυμεῖ,
ἢ μετρίως,
οὐδὲ μᾶλλον ἢ δεῖ,
οὐδ' ὅτε μὴ δεῖ,
οὐδ' ὅλως
τῶν τοιούτων οὐδέν·

ὅσα δὲ
πρὸς ὑγίειάν ἐστιν
ἢ πρὸς εὐεξίαν
ἡδέα ὄντα,
τούτων ὀρέξεται μετρίως
καὶ ὡς δεῖ,
καὶ τῶν ἄλλων ἡδέων
μὴ ἐμποδίων τούτοις ὄντων
ἢ παρὰ τὸ καλὸν
ἢ ὑπὲρ τὴν οὐσίαν.

ὁ δὲ σῶφρων kopulativno dé označava prijelaz iz rečenice u rečenicu; sljedeća rečenica iskazuje nešto novo ili drukčije, Smyth 2386; poimeničenje svih vrsta riječi članom § 373

μέσως μὲν... ὅσα δὲ... koordinacija rečeničnih članova parom čestica ἔχει § 231; LSJ ἔχω B.II.2

οὔτε γὰρ... οὐδ' ὅλως... οὐδὲ σφόδρα... koordinacija s pomoću (niječnih) sastavnih veznika; γὰρ uvodi objašnjenje prethodne tvrdnje: „naime...”

ἡδεται οἷς... rekcija τινί „u čemu”; § 232

οἷς μάλιστα sc. ἡδεται; zamjenica istodobno služi kao objekt predikata i uvodi relativnu rečenicu (na hrvatskome se antecedent mora izraziti: „u onome u čemu...”)

δυσχεραίνει § 231; rekcija τινί

ὅλως sc. ἡδεται

- οἷς μὴ δεῖ uporaba relativa kao gore; δεῖ § 243, bezlično, otvara mjesto ovdje neizrečenoj dopuni u infinitivu (sc. ἡδεσθαι)
- ἀπόντων složenica εἰμί, § 315; participski dio GA čiji je imenski dio neizrečen (ἡδέων)
- λυπεῖται § 243
- ἐπιθυμεῖ § 243
- ἢ „osim možda”
- μετρίως sc. ἐπιθυμεῖ, „njegova je žudnja umjerena”
- δεῖ § 243, bezlično, otvara mjesto ovdje neizrečenoj dopuni u infinitivu (sc. ἐπιθυμεῖν)
- ὅτε μὴ δεῖ veznik uvodi zavisnu vremensku rečenicu; predikat je bezličan glagol nepotpuna značenja, kao gore
- ὅσα... ἡδέα ὄντα, τούτων... zamjenica uvodi dvije zavisne relativne rečenice (πρὸς ὑγίειάν ἐστιν, πρὸς εὐεξίαν sc. ἐστίν) § 481; antecedent (ἡδέα ὄντα) ovdje je uključen u zavisnu rečenicu te se u padežu slaže s relativom, a u glavnoj rečenici umjesto njega stoji pokazna zamjenica (τούτων), Smyth 2536, 2538
- πρὸς ὑγίειάν ἐστιν imenski predikat Smyth 909, sročnost sa subjektom u množini srednjega roda § 361
- πρὸς εὐεξίαν imenski predikat (s izostavljenom kopulom) Smyth 909
- ἡδέα ὄντα § 315; kao kopulativni glagol, εἰμί otvara mjesto nužnoj imenskoj dopuni
- ὀρέξεται § 258; medpas. rekcija τινός
- ὥς δεῖ ὥς kao prilog (načina): „kao što...”; predikat je bezličan glagol nepotpuna značenja (kao gore)
- τῶν ἄλλων ἡδέων μὴ ἐμποδίων... ὄντων GA; § 315; kao kopulativni glagol, εἰμί otvara mjesto nužnoj imenskoj dopuni
- ἐμποδίων rekcija τινί
- παρὰ τὸ καλὸν sc. ὄντων
- ὑπὲρ τὴν οὐσίαν sc. ὄντων; LSJ οὐσία I

ὁ γὰρ οὕτως ἔχων
 μᾶλλον ἀγαπᾷ
 τὰς τοιαύτας ἡδονὰς
 τῆς ἀξίας·
 ὁ δὲ σώφρων
 οὐ τοιοῦτος,
 ἀλλ' ὡς ὁ ὀρθὸς λόγος.

ὁ γὰρ οὕτως ἔχων sc. ἀκόλαστος; § 231; LSJ ἔχω B.II.2; poimeničenje participa članom § 499

ἀγαπᾷ § 243

μᾶλλον... τῆς ἀξίας LSJ ἀξία I „vrijednost”: on voli ugone više od njihove (stvarne) vrijednosti, tj. više nego što zaslužuju; *genetivus comparationis* § 404

οὐ τοιοῦτος sc. ἐστί; imenski predikat (s izostavljenom kopulom) Smyth 909

ὡς ὁ ὀρθὸς λόγος LSJ λόγος III.2.d